

Пистун Т. Т.

Научно-исследовательский финансовый институт
Государственного учебно-научного учреждения «Академия финансового управления»

РЕЗЕРВЫ УСИЛЕНИЯ ВЛИЯНИЯ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ НА ТЕНЕВОЙ СЕКТОР ЭКОНОМИКИ

Резюме

Исследованы основные факторы, обуславливающие уклонения плательщиков от уплаты налогов. Проведен анализ последствий тенизации экономики, особенностей ее взаимосвязи с налогообложением, освещена методологическая специфика оценки этой взаимосвязи. Сосредоточено внимание на выявлении потенциальных резервов усиления влияния налоговой политики на теневой сектор экономики, в частности путем исследования эмпирических зависимостей между налогообложением и тенизацией экономики стран ЕС, выделены специфические особенности прямого и косвенного налогообложения в этом контексте.

Ключевые слова: налоговая политика, теневая экономика, уклонение от налогообложения, налоговые ставки, фискальная эффективность налогов, прямое налогообложение, косвенное налогообложение.

Pistun T. T.

Scientific and Research Finance Institute
State Educational and Scientific Institution «Academy of Financial Management»

RESERVES OF TAXATION POLICY INFLUENCE ENHANCEMENT ON SHADOW ECONOMY

Summary

The major factors that contribute to the evasion of taxes by payers have been studied. There has also been an analysis conducted on the consequences of «shadowing» the economy, peculiarities of its relation to taxation and methodological characteristics of this relationship evaluation have been highlighted. Attention has been paid to searching for potential reserves, which enhance the influence of taxation policy on informal sector of the economy, particularly through the study of empirical relationships between taxation and shadowing of the EU countries economies, specific features of direct and indirect taxation in this context have been singled out.

Key words: taxation policy, shadow economy, tax evasion, tax rates, fiscal efficiency of taxes, direct taxation, indirect taxation.

УДК 336.711.65(477)

Погореленко Н. П.

Харківський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

Гойхман М. І.

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку
Національної академії наук України

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Визначено важливість розгляду принципів державного регулювання банківської системи. Розкрито структурованість сукупності упроваджених принципів щодо визначення державного регулювання банківської системи.

Ключові слова: нормативи, регулювання, принципи, державне управління, банківська система, фінансовий ринок, національна економіка.

Постановка проблеми. Банківська система, як утворення сукупності різних видів національних банків і кредитних установ, відіграє важливе значення та роль у розвитку сучасних економічних взаємовідносин між різними суб'єктами господарювання, в якості одного із яких може виступати й держава. При цьому, значимість та роль банківської системи визначається особливою здатністю до акумулювання та перерозподілу вільних фінансових ресурсів, як між різними членами держави, так й між окремими секторами національної економіки. Відтак, різноманітні питання щодо визначення змістовності та сутності управління банківської системою постійно знаходяться у центрі уваги, що змушує до пошуку нових підходів з їх розв'язку. Дотримуючись загального принципу спільної взаємодії між різними частини цілого, варто розуміти, що банківська система є

невід'ємним елементом дієвого функціонування фінансового ринку та національної економіки. Тож, узагальнення будь-яких впливів із визначення напрямів розвитку банківської системи неможливе без врахування загальної економічної динаміки досліджуваних питань, що знаходить своє підтвердження у працях різних науковців [1; 2; 3]. Саме це й визначає актуальність обраного напрямку дослідження, його теоретичну та практичну значимість.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Якщо узагальнити наявну множину публікацій різних авторів за обраним напрямком дослідження, то можна виділити:

по-перше, ті праці в яких визначаються різноманітні питання щодо покращення існуючого стану функціонування банківської системи як в цілому, так й з урахуванням окремих груп банків,

по-друге, праці, що безпосередньо торкаються обґрунтування засад управління банківською системою, формування впливів з її розвитку та врахування попереджень щодо виникнення непередбачених та небажаних подій у розвитку банківської системи.

В якості прикладу наукових досліджень за першим, із вказаних вище, напрямів обраного дослідження, можна вказати роботи В. Коваленко, О. Коренева, К. Черкашина, О. Крухмаль, де, зокрема, розглядається діяльність банків другого рівня з урахуванням загального поточного стану розвитку вітчизняної банківської системи [4]; В. Геєця, де надається аналіз впливів з боку іноземного капіталу щодо сталості функціонування вітчизняної банківської системи [5]; Т. Слюніної, С. Бережного, В. Ляшенко, де визначаються питання доцільності наявної чисельності різних банківських установ при формуванні вітчизняної банківської системи та її ефективного функціонування з погляду загальноекономічного розвитку країни [6].

Серед наукових робіт за іншим напрямком обраного дослідження за доцільним є визначення праць: А.С. Криклія, який зосереджує увагу на розвитку вітчизняної банківської системи в умовах розбалансування фінансових ринків та робить наголос на необхідності формування більш виважених управлінських рішень в умовах ймовірності поширення системних ризиків з приводу здійснення банківської діяльності [7]; І.І. Д'яконової, яка докладно розкриває окремі моделі та категорійний апарат з регулювання банківської системи [8]; С.М. Лобозинської, яка аналізує загальну концепцію з управління банківською системою, формування необхідних управлінських впливів з її розвитку [9].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на розгалуженість існуючих поглядів щодо управління розвитком вітчизняної банківської системи, все ж таки недостатньо опрацьованими залишаються питання із розкриття ключових принципів державного регулювання банківської системи, маючи на увазі множинність її взаємозв'язків з іншими сегментами фінансового ринку та вагоме значення не лише для різних секторів економіки, а й усіх членів сучасного суспільства.

Мета статті. В якості головної мети даної роботи за доцільними є визначення основних принципів державного регулювання банківської системи, де основними завданнями слід вважати розкриття та обґрунтування існуючої взаємодії між такими принципами.

Виклад основного матеріалу. Перш, ніж безпосередньо перейти до розгляду основних принципів державного регулювання банківської системи, необхідно звернути увагу на визначення категорії «принцип». Доцільність такого зауваження базується на розумінні та визначенні значення саме принципів в управлінні банківською системою, як головної мети даного дослідження.

З теоретичної точки зору категорія «принцип», яка в перекладі з грецької мови означає початок, та на суб'єктивному рівні характеризує основні положення, початковий пункт або керівництво до дій [10; 11]. Тож, сукупність принципів, зокрема, щодо розгляду економічних питань, розкриває низку основних положень щодо дієвості досліджуваних процесів, функціонування певних суб'єктів господарювання тощо. Тобто, саме розкриття принципів, у підсумку, визначає змістовність досліджуваного питання, можливість його

розуміння, формування впливів щодо його можливого розв'язку. Відтак, не випадково, торкаючись змісту функціонування банківської системи, S.C. Dow підкреслює, що принципи відповідного державного регулювання дозволяють змістовно визначити ринкові умови розвитку банківської системи на фоні існування ймовірних завад у внутрішньому та зовнішньому середовищі здійснення банківської діяльності [12].

Таким чином, можна стверджувати, що принципи державного регулювання банківської системи є тим набором норм, правил, умов, який дозволяє не лише змістовно розкрити сутність такого регулювання, а й визначити в цілому напрями розвитку банківської системи.

При цьому, ключові принципи державного регулювання банківської системи визначаються, наприклад відповідно до дослідження А. Рот, А. Захарова, Я. Миркина, Р. Бернарда, П. Баренбойма, Б. Борна [13], у вигляді:

забезпеченості та дотримання інтересів всіх учасників процесу здійснення (ведення) банківської діяльності;

рівного доступу до інформації;

прозорості ринку банківських послуг;

беззаперечного дотримання та виконання вимог регулятора.

Поряд з цим, більш розгорнуте визначення принципів державного регулювання банківської системи можна знайти у дослідженнях Є.Ю. Мордань [14], І.І. Д'яконової [8], С.М. Лобозинської [9], О.П. Орлюк [15], які роблять наголос на:

законності сформованих впливів у сфері державного регулювання банківською системою до існуючої нормативно-правової бази;

цілеспрямованості банківського регулювання; когерентності та транспарентності прийнятих рішень;

збалансованості інтересів усіх учасників процесу ведення банківської діяльності;

прозорості та адекватності отриманої та наданої інформації;

операційної незалежності щодо регулювання банківської діяльності;

відповідальності за прийняті рішення та наслідки щодо їх втілення, порушення встановлених норм.

Варто зазначити, що окремі науковці при визначенні та розкритті принципів державного регулювання банківської системи виходять, передусім, із самого процесу здійснення банківської діяльності, що й визначає істотні перетини таких принципів з погляду різних дослідників. В цілому, це є об'єктивним фактом, який не викликає жодних сумнівів. Проте, також варто розуміти, що державне регулювання банківської системи здійснюється під впливом різних чинників, де ключове значення відіграє то й факт, що банківська система, як було відмічено раніше, є складовою частиною загального фінансового ринку, значимою інституцією функціонування та розвитку держави.

Відтак, при визначенні принципів державного регулювання банківської системи, варто враховувати наявність цілої множини взаємних впливів, які утворюються внаслідок взаємодії банківської системи з іншими складовими частинами загального процесу виникаючих з цього приводу взаємовідносин. Тобто, до раніше згаданих принципів державного регулювання банківської системи слід додати, насамперед, принцип вибору, який, зокрема сприяє підвищенню дієвості банківської системи в умовах існування підвищених ризиків

на фінансових ринках за рахунок можливості вибору із можливих нормативних вимог тих, які найбільш дозволяють протидіяти окремим різновидам ризикоформуєчих факторів, виникаючих в окремі періоди часу на всьому циклі існування конкретної банківської системи. Прикладом застосування такого принципу, щодо державного регулювання банківської системи, є встановлення коридорів з дотримання рівнів ліквідності банку, а не фіксованих значень таких нормативів.

Водночас з цим, ґрунтовність множинного врахування різноманітних впливів щодо узагальнення принципів державного регулювання банківської системи підкреслюється, зокрема, й з погляду загальноєвропейських базельських угод щодо здійснення та регулювання банківської діяльності. Так, спочатку головна ідея «Базель I» полягала в стандартизації регулятивних положень за принципом – «однаковий ризик, однакові правила, однаковий капітал», головна ідея «Базель II» розширювала ідеї «Базель I», а вже «Базель III» доповнюється вимогами до нормативів ліквідності [16; 17]. Тобто, ми маємо чітку динаміку розширення принципів державного регулювання банківської системи за системою «Базель» – від безпосереднього врахування, насамперед, тільки банківської діяльності на основі врахування банківського капіталу, до можливості здійснення такої діяльності в умовах зовнішнього оточення, відображення чого і є різні нормативи ліквідності. ґрунтовність такого зауваження визначається тим, що банківський капітал узагальнює, перш за все, рухомість внутрішніх та вхідних фінансових потоків банківської системи, а нормативи ліквідності, можна вже розглядати як прояв рухомості внутрішніх, вхідних та вихідних фінансових потоків банківської системи.

Враховуючи важливість базельських угод, деякі з дослідників дотримуються, насамперед, принципів, які й визначаються за такими угодами. Наприклад, А. Demirgüç-Kunt, E. Detragiache, T. Tressel, J. R. Barth, Jr G. Caprio, R. Levine визначають за доцільним при визначенні принципів державного регулювання банківської системи зосередитися на [17; 18]:

нормативних обмеженнях встановлених для банківської діяльності;

дотриманні положень внутрішньої діяльності окремих банків;

страхуванні вкладів;

дотриманні стандартів резервування;

принципу диверсифікації банківських ресурсів.

Тож, можна говорити проте, що зазначене торкається, перш за все, принципів регулювання діяльності банківської системи з погляду окремих банків. Звісно, що такі принципи є важливими для стійкого функціонування банківської системи, але врахування лише їх є явно недостатніми. І це визначається тим, що, як було вказано вище, банківська система є невід'ємною складовою фінансово ринку та значимою інституцією держави. Виходячи з цього до групи принципів державного регулювання банківською системою слід додати ті, які торкаються забезпечення:

фінансової стабільності не лише банківської системи, але й на фінансових ринках;

прийняттю рівня захисту інтересів усіх учасників та споживачів різноманітних фінансових послуг; сталого розвитку держави в цілому.

Відтак наведене вище, обумовлює визначити групу принципів державного регулювання банківської системи, які торкаються безпосередньо ін-

ших учасників процесу банківської діяльності як складової діяльності на фінансових ринках в цілому, а не лише тільки окремих банків та банківської системи. Тож серед відповідних принципів державного регулювання банківської системи, до вказаних вже вище, варто додати:

ефективне використання фінансових ресурсів, які знаходяться у вільному доступі на ринку та відповідних інструментів щодо регулювання таких процесів;

прозорість діяльності на різних сегментах фінансового ринку, що є запорукою вільного доступу до інформації;

відповідальність органів фінансової організації руху різних фінансових потоків.

Водночас з цим, з метою поєднання різних груп принципів, важливою ознакою є їх взаємозалежність та взаємозв'язок, що можливе на основі застосування ще одного різновиду принципів державного регулювання банківської системи, де ключовим слід визначити стимулювання організації та самоорганізації різних учасників фінансового ринку та процесу з ведення банківської діяльності. Доцільність розкриття такої групи принципів (яку можна назвати як об'єднуюча група застосованих принципів у сфері державного регулювання банківської діяльності) визначається відповідно до підкреслення важливості врахування антициклічного фінансового регулювання у сфері управління фінансовими ринками, що є одним із фундаментальних принципів зазначеного різновиду регулювання [19]. Така увага до антициклічного фінансового регулювання визначається тим, що головна мета такого регулювання полягає у попередженні та зменшенні системного ризику у сфері фінансової діяльності, до якої й відноситься зокрема банківська діяльність [19, с. 31]. Відтак, важливим виявляється не лише стимулювання організації та самоорганізації різних учасників фінансового ринку та процесу, а й їх відносна незалежність (зокрема, операційна), проявом чого може бути встановлення не абсолютних регуляторних вимог до окремих нормативів та показників банківської діяльності, а їх інтервальні обмеження. Це надає можливість змінювати умови ведення, зокрема банківської діяльності, з погляду окремих банків і кредитних установ банківської системи в цілому відповідно до можливостей їх розвитку та умов функціонування.

Отже, загалом сукупність різних принципів з державного регулювання банківської системи можна визначити за такими ознаками як:

принципи безпосередньо впливу на дієвість банківської системи, які засновані на формуванні впливів щодо забезпечення стійкості процесів здійснення банківської діяльності у розрізі окремих її напрямів;

принципи, які торкаються безпосередньо інших учасників процесу банківської діяльності, а не лише тільки банківської системи та визначають умови розвитку окремих сегментів фінансового ринку та держави, зокрема у сфері грошово-кредитної політики, валютної політики та інфляційної політики;

об'єднуючих принципів, які забезпечують взаємодію між різними сегментами фінансового ринку щодо державного регулювання банківської системи.

При цьому підкреслимо, що наведені вище ознаки досліджуваних принципів, визначають, перш за все, базові принципи з державного регулювання банківської системи. Разом з цим,

Рис. 1. Структурованість множини принципів з державного регулювання банківської системи

до розглянутих ознак застосованих принципів з державного регулювання банківської системи можна віднести й ту ознаку, яка визначає так би мовити додаткові принципи, тобто ті принципи, які можуть бути запроваджені (видозміннені), наприклад, внаслідок зміни ринкової кон'юнктури щодо можливостей залучення вільних фінансових ресурсів, умов ведення банківської діяльності загострення економічної ситуації. В якості прикладу видозмінного принципу щодо державного регулювання банківської системи, зокрема можна назвати то й же принцип вибору, який загалом може бути й скасовано як виняток під час загострення економічної ситуації на фоні обмеженого доступу до джерел зовнішніх фінансових ресурсів. Тож загалом структурування множини принципів з державного регулювання банківської системи можна подати відповідно до рис. 1 (власна розробка).

При цьому відмічена структурованість множини принципів з державного регулювання банківської системи дозволяє запроваджувати різнопланові впливи відповідно до визначення окремих рівнів з регулювання банківської системи. Тобто, зазначені різновиди принципів надають змогу не лише структурувати різні принципи з державного регулювання банківської системи, а й визначити змістовність відповідного регулювання в розрізі ключових напрямів ведення банківської діяльності, які визначаються як до окремих секторів загального фінансового ринку, так й різних інституційних утворень, які діють на рівні держави, галузей національної економіки.

Зазначені різновиди принципів надають змогу не лише структурувати різні принципи з державного регулювання банківської системи, а й визначити змістовність відповідного регулювання в розрізі ключових напрямів, які визначаються як до окремих секторів загального фінансового ринку, так й різних інституційних утворень, які діють на рівні держави, галузей національної економіки.

Висновки і пропозиції. Таким чином, в роботі надано аналіз запроваджених принципів щодо забезпечення державного регулювання банківської системи. При цьому визначено, що сукупність таких принципів може бути структурована, відповідно, до безпосереднього та опосередкованого впливу на дієвість банківської системи. Разом з цим також зазначено на тому, що відмічена структурованість принципів державного регулювання банківської системи дозволяє більш ґрунтовно розкрити змістовність відповідного регулювання. Тож саме змістовне розкриття державного регулювання банківської системи й може бути вказано в якості подальшого напрямку дослідження.

Список літератури:

1. Корнєєв В.В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках. Монографія / В.В. Корнєєв. – К. : НДФІ, 2003. – 376 с.
2. Kuzemin O. Analysis of Spatial-temporal Dynamics in the System of Economic Security of Different Subjects of Economic Management / O. Kuzemin, V. Lyashenko // International Journal «Information Technologies and Knowledge» – 2008. – Vol.2. – № 3. – P. 234–238.
3. Карчева Г.Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України / Г.Т. Карчева. – НАН України; Інститут економіки та прогнозування. – К., 2012. – 520 с.
4. Банківська система України / В. В. Коваленко, О. Г. Корнєєва, К. Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.
5. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України / В. Геєць // Дзеркало тижня. – 2006. – Т. 26. – №. 605. – С. 8–14.
6. Слюніна Т.Л. Розвиток вітчизняної мережі банківських установ: особливості та регіональні аспекти / Т.Л. Слюніна, Є.В. Березний, В.В. Ляшенко // Вісник ХНУ ім. ВН Каразіна. Економічна серія. – 2007. – №. 755. – С. 84–88.
7. Криклій А.С. Банківська система України в умовах розбалансування фінансових ринків: реалії та очікування / А.С. Криклій // Економіка та держава. – 2008. – №. 4. – С. 20–22.
8. Д'яконова І.І. Державне регулювання банківської діяльності: вивчення моделей, обґрунтування категорійного апарату / І.І. Д'яконова // Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – № 2(23). – С. 9–16.
9. Лобозинська С.М. Державне регулювання банківської системи України / С.М. Лобозинська. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 416 с.
10. Лебедев С.А. Философия науки: Словарь основных терминов / С.А. Лебедев. – М. : Академический Проект, 2004. – 320 с.
11. Начала современного естествознания: тезаурус / В.Н. Савченко, В.П. Смагин. – Ростов н/Д.: Феникс, 2006. – 336 с.
12. Dow S. C. Why the banking system should be regulated / S. C. Dow // The Economic Journal. – 1996. – P. 698–707.
13. Основы государственного регулирования финансового рынка. Зарубежный опыт / А. Рот, А. Захаров, Я. Миркин, Р. Бернард, П. Баренбойм, Б. Борн. – М. : Юридический Дом Юстициформ, 2002. – 411 с.
14. Мордань Є.Ю. Організація механізму регулювання банківської системи [Електронний ресурс] / Є.Ю. Мордань // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки» / Економіка. Управління. Інновації: електронне наукове фахове видання. – 2013. – № 2 (10). – Режим доступу ^ http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_2_53.pdf.
15. Орлюк О.П. Банківська система України. Правові засади організації / О.П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 240 с.
16. Santos J.A.C. Bank capital regulation in contemporary banking theory: A review of the literature / J. A. C. Santos // Financial Markets, Institutions & Instruments. – 2001. – Vol. 10. – №. 2. – P. 41–84.

17. Demirgъz-Kunt A. Banking on the principles: Compliance with Basel Core Principles and bank soundness / A. Demirgъz-Kunt, E. Detragiache, T. Tressel // Journal of Financial Intermediation. – 2008. – Vol. 17. – №. 4. – P. 511–542.
18. Barth J. R. Bank regulation and supervision: what works best? / J. R. Barth, Jr G. Caprio, R. Levine // Journal of Financial intermediation. – 2004. – Vol. 13. – №. 2. – P. 205–248.
19. The fundamental principles of financial regulation / M. Brunnermeier, A. Crocket, C. Goodhart, M. Hellwig, A. D. Persaud, H. Shin. – ICMB, 2009. – 68 p.

Погореленко Н. П.

Харьковский институт банковского дела
Университета банковского дела Национального банка Украины

Гойхман М. И.

Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития
Национальной академии наук Украины

ПРИНЦИПЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

Резюме

Определена важность рассмотрения принципов государственного регулирования банковской системы. Раскрыта структурированность совокупности внедренных принципов для определения государственного регулирования банковской системы.

Ключевые слова: нормативы, регулирование, принципы, государственное управления, банковская система, финансовый рынок, национальная экономика.

Pogorelenko N. P.

Kharkov Institute of Banking
University of Banking of the National Bank of Ukraine

Goihman M. I.

Research Center for Industrial Problems of Development
National Academy of Sciences of Ukraine

PRINCIPLES OF STATE REGULATION BANKING SYSTEM

Summary

Identified the importance of considering the principles of state regulation of the banking system. Discloses a structured set of principles for the determination of embedded controls on the banking system.

Key words: standards, regulations, guidelines, public administration, banking system, financial markets, the national economy.

УДК 336.1

Табенська Ю. В.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ВНУТРІШНЬОГО
ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ МИТНИХ ОРГАНІВ**

Досліджено підходи щодо ідентифікації ризиків внутрішнього контролю митних органів, засади формування системи внутрішнього фінансового контролю центральних органів виконавчої влади.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, внутрішній контроль, аудит ефективності використання бюджетних коштів.

Постановка проблеми. Державний фінансовий контроль є ключовою функцією управління державними фінансами, за допомогою якої забезпечується функціонування фінансової системи. Ускладнення економічних процесів і наслідки світової фінансової кризи викликають необхідність пошуку нових підходів до здійснення фінансового контролю. На сьогодні фахівцями і практиками визнано, що існує необхідність розвитку системи державного фінансового контролю з огляду на об'єктивну потребу створення відповідної протитаги існуючим загрозам у фінансовій системі, зокрема щодо зменшення обсягів та кількості бюджетно-фінансових зловживань та злочинів;

покращення рівня фінансової дисципліни у використанні бюджетних коштів; забезпечення надходжень до бюджету податків, зборів та обов'язкових платежів; посилення відповідальності учасників бюджетного процесу та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі останніми науковими розробками авторів І. Стефанюка, І. Дрозд, О. Лебедева, С. Бардаш, О. Репетько, І. Басанцова, С. Булгакової, В. Шевчука, О. Барановського, О. Чечуліної приділяється значна увага розвитку державного внутрішнього фінансового контролю у централізованій формі (виконуваний Державною фінансовою інспекцією) та децентралізованій формі (у вигляді